

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการกำหนดแนวทางหรือกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ (strategy for economic development) นั้นมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ทฤษฎี คือ

2.1.1 ทฤษฎีขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญ (Growth Pole)

ทฤษฎีขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญนี้เริ่มต้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา ผู้ที่เป็นเจ้าของแนวคิดดั้งเดิมในเรื่องนี้คือ ฟรังซัวส์ แปร์รูส์ (Francois Perrouse) นักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศสซึ่งแนวคิดของเขาก็คือความเจริญเติบโตไม่ได้เกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งและไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใดแต่จะเกิดขึ้นในจุดหรือในขั้นการพัฒนาและจะมีอัตราความเจริญเติบโตแตกต่างกันไปความเจริญเติบโตนี้จะกระจายออกไปโดยผ่านช่องทางต่างๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2532) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำจำกัดความขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญไว้แตกต่างกันหลายท่าน ยกตัวอย่างเช่น เจ อาร์ บูเดอวิลล์ (J.R. Boudeville) ได้ให้คำจำกัดความว่า ขั้วความเจริญของภูมิภาค คือกลุ่มของอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัว ตั้งอยู่ในเขตเมืองและชักนำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจพัฒนามากขึ้นตลอดทั่วเขตที่มีอิทธิพลถึงแม้จะมีผู้ให้คำจำกัดความกับขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญไว้อย่างมากมายก็ตาม แต่โดยสรุปแล้วขั้วเติบโตหรือขั้วความเจริญ (growth pole) คือกลุ่มของอุตสาหกรรมที่สามารถจะก่อให้เกิดความเติบโตแบบพลวัต (dynamic growth) ในระบบเศรษฐกิจโดยกลุ่มอุตสาหกรรมนี้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างมาก ด้านความสัมพันธ์ทางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต (input-output linkage) กับอุตสาหกรรมนำ (leading หรือ propulsive หรือ key industry) กล่าวคือ กลุ่มอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเมืองแห่งหนึ่งที่สามารถชักนำหรือทำให้มีการพัฒนาหรือการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไปทั่วทั้งพื้นที่ที่อยู่ในเขตอิทธิพลอุตสาหกรรมนำและสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนี้จะเติบโตเร็วกว่าอุตสาหกรรมอื่นของระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากอุตสาหกรรมนำมีความคิดและการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เทคนิคการผลิตที่ก้าวหน้าและอัตรานวัตกรรม (innovation rate) สูง ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ด้านรายได้ต่อสินค้าสูง สามารถขายสินค้าไปในตลาดทั่วประเทศและมีผลพลอยได้สู่ภายนอก (spillover) และ ตัวทวี (multiplier effects) ต่อสาขาอื่นๆ ของระบบเศรษฐกิจ (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530)

2.1.2 ทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบอสมดุล (Unbalanced Growth Theory)

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบอสมดุล (unbalanced growth theory) นี้เป็นแนวคิดของ Albert Hirschman (1958) โดยชี้ให้เห็นว่าการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตขึ้น จะต้องทุ่มเททรัพยากรและเงินทุนของประเทศให้แก่ทุกๆ สาขาการผลิตของประเทศ เพื่อให้เกิดความเจริญขึ้นมา พร้อมกันตามทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบสมมูลนั้น ไม่เหมาะแก่การพัฒนา ระบบเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาเพราะประเทศกำลังพัฒนาขาดแคลนเงินทุน ทำให้ไม่สามารถจะลงทุนขยายการผลิตในทุกๆ สาขาเศรษฐกิจพร้อมๆ กัน ตามกลยุทธการพัฒนาแบบสมมูลได้ซึ่งหากต้องการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจตามทฤษฎีความเจริญเติบโตแบบสมมูลประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาลงทุนเป็นจำนวนมากซึ่งบางกรณีการลงทุนในบางสาขาเศรษฐกิจอาจให้ผลตอบแทนไม่คุ้มกับการลงทุน ดังนั้นกลยุทธของการพัฒนาจึงควรใช้เงินทุนที่มีอยู่จำกัดนี้ลงทุนขยายการผลิตในสาขาเศรษฐกิจให้มีศักยภาพพอที่จะผลักดันให้สาขาเศรษฐกิจอื่นๆ ที่เหลือขยายตัวตามไปด้วย หรืออีกนัยหนึ่งคือประเทศที่กำลังพัฒนาควรตัดสินใจลงทุนในสาขาเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดผลกระทบไปด้านหน้า (forward linkages) และผลกระทบไปด้านหลัง (backward linkages) มากที่สุดเพื่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้พร้อมๆ กันไปโดยใช้เงินที่น้อยที่สุด

ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวคิดนี้โดย Rasmussen (1968) และ B.R. Hazari (1979) ซึ่งเสนอว่าการเลือกสาขาการผลิตหลักนอกจากจะพิจารณาผลต่อเนื่องที่เชื่อมโยงไปด้านหน้าและผลที่เชื่อมโยงไปด้านหลังแล้วนั้นควรที่จะพิจารณาสิ่งอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ผลด้านการจ้างงาน ผลด้านรายได้ ตลอดจน คุณภาพชีวิตของประเทศ เป็นต้น เพื่อให้การใช้แนวคิดนี้ในการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศของประเทศไทยได้เริ่มมาเป็นเวลากว่า 20 ปีมาแล้ว โดยเริ่มแรกเป็นเพียงตารางขนาดเล็ก คือจำแนกเป็นสาขาใหญ่เพียง 3 ถึง 11 สาขาเท่านั้น เช่น งานศึกษาของ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้สร้างปัจจัยการผลิต-ผลผลิตขนาด 3 x 3 ขึ้นสำหรับปี พ.ศ. 2494 ต่อมา ลำควน ม้าประเสริฐ ได้สร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตขนาด 11 x 11 ในปี พ.ศ. 2497 โดยการนำเอาค่าสัมประสิทธิ์ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของประเทศอินเดีย และไนจีเรียมาสร้างตาราง หลังจากนั้นก็ได้มีความพยายามจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตอย่างละเอียดของประเทศไทยมาเป็นลำดับ แต่เป็นเพียงการจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศเท่านั้นต่อมาจึงมีการพัฒนาแนวความคิดและวิธีการสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตภาคหรือระบบเศรษฐกิจย่อย (regional input-output tables) ขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถพบได้จากงานวิจัย

ของนักวิชาการในต่างประเทศ ได้แก่ Regional Analysis: An Interindustry Model of Utah (Moore, F.T. and J.W. Petersen:1955) เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับภาคในประเทศไทยยังมีน้อย เนื่องจากขาดแคลนข้อมูลระดับภาค ผู้ที่ริเริ่มงานวิจัยตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับภาคคนแรกของประเทศไทยคือ จำลอง อติกุล เมื่อปี พ.ศ. 2521 ได้สร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของจังหวัดชลบุรี ขนาด 14 x 14 สาขาเศรษฐกิจ โดยไม่มีการสำรวจ โดยอาศัยข้อมูลตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของประเทศไทยปี 2514 ขนาด 33 x 33 สาขาการผลิตมาปรับใช้ด้วยวิธีการสัดส่วนแหล่งที่ตั้งแบบธรรมดา (simple location quotient) คำนวณโดยใช้ตัวเลขมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (GRP) มาเป็นฐานการคำนวณเพื่อหาสัมประสิทธิ์แหล่งที่ตั้งและในปีต่อมาคือปี พ.ศ. 2522 จำลอง อติกุล ก็ได้สร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นมีขนาด 14 x 14 สาขาการผลิต โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จากตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของประเทศไทยปี พ.ศ. 2514 และ 2518 ขนาด 33 x 33 สาขาการผลิต มาปรับใช้ด้วยวิธีการเดียวกับตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของจังหวัดชลบุรี งานวิจัยทั้ง 2 อันนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับภาค ซึ่งยังพบว่ามิชอบบ่งบอกร่องอยู่ก็คือการแบ่งแยกสาขาการผลิตของตารางมีเพียง 14 สาขาเท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นภาพโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ก็ยังไม่มีการละเอียดเพียงพอที่จะระบุได้ว่าสาขาการผลิตหรืออุตสาหกรรมใดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจมากที่สุด

Borwornsri Somboonpanya (1980) ได้จัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคตะวันออกของไทยขึ้น โดยใช้วิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบ cross-industry quotient (CIQ) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเขตเศรษฐกิจ(zone)ในภูมิภาคนี้ตามแนวคิดของ Isard โดยแบ่งเขตเศรษฐกิจออกเป็น 4 เขต คือ เขตที่ 1 ได้แก่ จังหวัดตราด จันทบุรี และระยอง เขตที่ 2 ได้แก่ จังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา เขตที่ 3 ได้แก่ จังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี และเขตที่ 4 คือ ส่วนที่เหลือของประเทศทั้งหมด ในการศึกษานี้ได้จัดสร้างตารางออกเป็น 2 รูปแบบคือ รูปแบบแรกสมมติให้เทคโนโลยีและโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศและเขตเศรษฐกิจไม่มีความแตกต่างกัน อีกรูปแบบหนึ่งสมมติให้เทคโนโลยีการผลิตของประเทศและเขตเศรษฐกิจเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างอุตสาหกรรมของแต่ละเขตเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต ที่ถูกจัดสร้างขึ้นนี้ได้แบ่งประเภทของสาขาการผลิตตามหมวดหมู่ของรายได้ประชาชาติ จึงมิได้แสดงลักษณะเฉพาะของการผลิตในภูมิภาค ดังนั้นผลงานนี้ไม่ได้นำไปวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาภาคแต่อย่างไร

พลทรัพย์ ถิ่นนิธิกุล (2525) ได้ทำการศึกษาเพื่อพิจารณาเลือกสาขาการผลิตที่สำคัญสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของประเทศ

ไทย ปี 2518 ไปประยุกต์ใช้กับแนวคิดของ Hirschman ที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบอสมดุลและใช้ดัชนีของ Rasmussen ทำการวัดผลกระทบต่อเนื่อง 3 ด้านด้วยกันคือ ผลกระทบต่อเนื่องที่มีต่อการจ้างงาน ผลด้านรายได้ และผลด้านการใช้หรือการประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิ แล้วพิจารณาเลือกลำดับอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเนื่องสูงมา 40 อุตสาหกรรมจาก 180 อุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อเนื่องสอดคล้องกันทั้ง 3 ด้าน จัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ควรได้รับการส่งเสริม

สมเกียรติ กำจรกิจบวร (2529) ได้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของสาขาการผลิตของประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาลงทุนในสาขาการผลิตต่างๆ ได้อย่างถูกต้องซึ่งความสำคัญของสาขาการผลิตพิจารณาจากผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังในแง่ของ ผลผลิต ค่าจ้างและเงินเดือน การจ้างงานและการใช้สินค้าเข้าเพื่อการผลิต โดยใช้แนวความคิดของ Hirschman มาประยุกต์ใช้กับตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของ Leontief และค่าดัชนีวัดการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของ Rasmussen ในการวัดความสำคัญของสาขาการผลิต แต่ในการศึกษานี้ใช้ตารางบัญชีสังคม (social accounting matrix) ปี 2526 เป็นเครื่องมือวิเคราะห์แทนตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต ทั้งนี้เพราะแบบจำลองปัจจัยการผลิต-ผลผลิตแบบเปิดของ Leontief (open Leontief's input-output model) สามารถพิจารณาเฉพาะแต่เพียงผลที่เกิดขึ้นระหว่างสาขาการผลิตในรอบที่หนึ่งเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาผลกระทบของครัวเรือนที่มีต่อสาขาการผลิตในรอบที่สอง ซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมได้นอกจากนั้นแบบจำลองดังกล่าวนี้ พิจารณาการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ขั้นสุดท้าย ณ ราคาผู้ผลิต ซึ่งที่จริงแล้วอุปสงค์ขั้นสุดท้ายเผชิญกับสินค้า ณ ราคาผู้บริโภค ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ขั้นสุดท้าย ณ ราคาผู้บริโภค โดยใช้ตารางบัญชีสังคมเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์แทน และผลที่ได้จากการศึกษาพบว่าสาขาการผลิตที่เป็นสาขาการผลิตสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้แก่ สาขาการปลูกข้าว การเลี้ยงสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ กิจการบริการสาธารณะ และบริการอื่นๆ

ไพบุลย์ ธนรัตน์สิทธิกุล (2532) ได้จัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคใต้ขึ้นจากตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของประเทศไทยปี 2528 โดยมีขนาดสาขาเศรษฐกิจจำนวน 82 x 82 สาขา ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่า จะต้องส่งเสริมภาคใต้ให้เป็นแหล่งปศุสัตว์ และแหล่งอุตสาหกรรมไม้โดยการสนับสนุนการขยายการผลิตในสาขาโรงงานอาหารสัตว์และสาขาโรงเลื่อยไม้ รวมทั้งยังต้องสนับสนุนให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางทางการค้า เพื่อเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิตดั้งเดิมที่มีอยู่มากในภาคใต้ เช่น แร่ดีบุก ยางพารา กาแฟ และอุตสาหกรรมอาหารทะเลกระป๋อง ให้มีความสะดวกในการรวบรวมวัตถุดิบในการผลิตและจัดจำหน่ายผลผลิตที่ผลิตได้ นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องส่งเสริมให้มีการขยายตัวในสาขาการขนส่งทางถนนและสาขาการไฟฟ้าเพื่อเป็นบริการขั้นพื้นฐานให้แก่สาขาการผลิตต่างๆ ได้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ

ทัศนีย์ ธรรมรัช และคณะ (2532) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย จากการที่สาขาอุตสาหกรรมและบริการได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจแทนที่ภาคเกษตรกรรม มีผลกระทบต่อภาวะการจ้างงานอย่างไรบ้าง โดยประยุกต์ใช้ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตปี 2527 ขนาด 55 x 55 สาขาการผลิตเป็นเครื่องมือในการพิจารณาผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังทางด้านการทำงานของแต่ละสาขาการผลิตซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า สาขาการผลิตที่มีผลกระทบต่อการทำงานรวม(ทางตรงและทางอ้อม)ในระดับที่สูงได้แก่ การปลูกข้าว โรงสีข้าว อุตสาหกรรมผลิตปุ๋ย (ปุ๋ยธรรมชาติ) และยานยนต์ การปลูกธัญพืช คลังสินค้า โรงสีธัญพืช อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล การทำป่าไม้ และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น

คมสัน เชระพานิช (2533) ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคใต้โดยจัดสร้าง ตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต โดยไม่มีการสำรวจของภาคใต้ ขนาด 38 x 38 สาขาการผลิตขึ้นโดยใช้ค่าดัชนี simple location quotient ปรับค่าสัมประสิทธิ์ของตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศปี 2528 เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์หาผลกระทบจากการใช้นโยบายการพัฒนาพื้นที่ของฝั่งทะเลภาคใต้โดยพิจารณาจากค่าตัวทวีของผลผลิต ตัวทวีของรายได้ ตัวทวีการทำงาน ตัวทวีของการพึ่งพิงนอกภาคเศรษฐกิจอื่น และค่าดัชนีผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลัง ของแต่ละสาขาการผลิตซึ่งจากการศึกษาพบว่าผลของการพัฒนาจะทำให้โครงสร้างการผลิตของภาคใต้เปลี่ยนแปลงไปจากการพึ่งพิงรายได้จากภาคเกษตรกรรมเป็นการพึ่งพิงรายได้จากภาคอุตสาหกรรมและการบริการแทน และสาขาการผลิตที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคใต้ซึ่งควรจะได้รับส่งเสริม ได้แก่ สาขาการเลี้ยงปศุสัตว์ สาขาการเหมืองแร่ สาขาการประมง สาขาการเพาะปลูกยางพารา สาขาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง และสาขาอุตสาหกรรมผลิตสิ่งทอ เป็นต้น

จากการพิจารณาจากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การศึกษาของพูลทรัพย์ ลินะนิธิกุล (2525) สมเกียรติ กำจรกิจบวร (2529) และไพบุลย์ ธนรัตน์สุทธิกุล (2532) ในส่วนของการวัดผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้า นั้น ได้ใช้วิธีการวัดตามแนวคิดของ Rasmussen ที่พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสาขาการผลิตต่างๆ ในแบบจำลองทางด้านอุปสงค์ (demand-side model) ซึ่งวิธีการวัดที่มีความเหมาะสมกว่าและสอดคล้องกับผลการเชื่อมโยงไปข้างหน้าตามแนวคิดของ Hirschman นั้นจะต้องพิจารณาจากแบบจำลองทางด้านอุปทาน (supply-side model) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ผลการศึกษาเหล่านี้ไม่อาจนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคนั้นได้อย่างเหมาะสมเท่าที่ควร

ชูเชิด วรรณธง (2538) ได้ศึกษาถึงการเลือกสาขาเศรษฐกิจสำหรับการพัฒนาภาคเหนือตอนล่าง โดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคเหนือตอนล่างขนาด 46 x 46 สาขาการผลิตจากตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศปี 2528 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสาขาการ

ผลิตในภูมิภาคนี้ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพที่จะพัฒนาสาขาเศรษฐกิจ
ดังนี้คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และสาขาอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สมบัติ สิงฆราช (2538) ได้ศึกษาถึงการเลือกสาขาเศรษฐกิจสำหรับการพัฒนาภาคเหนือ
ตอนบน โดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคเหนือตอนบน ขนาด 46 x 46 สาขา การ
ผลิตจากตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศปี 2533 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสาขาการ
ผลิตในภูมิภาคนี้ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพที่จะพัฒนาสาขาเศรษฐกิจดัง
นี้คือ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และสาขาอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (2539) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบสาขาเศรษฐกิจสำคัญของภาคตะวันออก
ออก โดยจัดสร้างตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตของภาคตะวันออกขนาด 45 x 45 สาขา ปี พ.ศ. 2523
และ 2533 จากตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิตระดับประเทศปี พ.ศ. 2523 และ 2533 เพื่อพิจารณา
เปรียบเทียบสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการพัฒนาภูมิภาคนี้ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสาขาการปลูกพืช
อื่นๆ ยังคงเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวทั้งนี้ ภาคตะวันออกมีศักยภาพและโอกาส
อย่างมากที่จะพัฒนาสาขาเศรษฐกิจดังนี้ คือ การเพาะปลูก อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร